

2. Власенко О. О. Розвиток страхового ринку України / О. О. Власенко // Фінанси України. – 2005. – № 8. – С. 140–144.
3. Гмурман, В.Е. Теория вероятностей и математическая статистика [Text] : учебное пособие / В. Е. Гмурман. – 12-е изд., перераб. – М. : Высшее образование, 2008. – 479 с. – (Основы наук).
4. Закон України "Про страхування" № 85/96-ВР від 07.03.96. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://document.org.ua/pro-strahuvannja-nor9461.html>
5. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія / О.В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 352 с.
6. Козьменко О. В. Рейтингування страхових компаній і розрахунок страхових тарифів на базі використання економіко-математичних методів : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 95 с.
7. Моделювання оцінки ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму [Текст] : монографія / С. О. Дмитров [та ін.] ; ред. О. М. Бережний. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008.
8. Фурман В. М. Страховий ринок України: проблеми становлення та стратегія розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.04.01 / Фурман Василь Миколайович. – К. : Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАНУ", 2006. – 33 с.
9. Шахов В. В. Страхование / В. В. Шахов. – М. : Страховой полис ; ЮНИТИ, 1997. – 311 с.

УДК 657.1

Скрипник Н.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Рилєєв С.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ ЯК ФУНКЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. У визначенні бухгалтерського обліку, сформульованому Американською асоціацією бухгалтерів, явно виражений управлінський аспект: це процес ідентифікації інформації, обчислення й оцінка показників та надання даних користувачам інформації для підготовки, обґрунтування і прийняття рішень [13].

В Україні процес реформування вітчизняного обліку, його переорієнтація з контрольних на управлінські функції, йде вкрай повільно. У більшості випадків мета бухгалтерської служби сучасного вітчизняного підприємства вважається досягнутою після подання бухгалтерської, податкової та статистичної звітності відповідним державним структурам.

Бухгалтерська справа в нашій країні у багатьох випадках, як і раніше, розглядається через призму рахівництва, орієнтованого на податковий облік. Планові служби вважають управлінський облік і, як наслідок, управлінський аналіз своєю прерогативою, але управлінський облік і аналіз за відсутності бухгалтерської інформації існувати не можуть.

Таким чином, в період переходу до ринкових відносин актуальним є процес інтеграції фінансового та управлінського обліку й управлінського аналізу, які утворюють взаємодію двох концепцій:

- управлінського аналізу як способу коригування та прийняття управлінського рішення;
- управлінського обліку як концепції інформаційної бази управління.

Тобто, до функцій управлінського обліку крім облікової, планової та контрольної функції входить ще й аналітична. Її реалізація покладена на управлінський аналіз, який є складовою частиною економічного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність управлінського обліку, а також принципи його ведення в сучасних умовах господарювання висвітлено в працях І.А. Аврової, І.В. Аверчева, М.А. Вахрушиної, К.Ю. Воронової, Н.Д. Врублевського, Т.П. Карпової, О.Д. Шеремета, В.Е. Керімова, І.Ю. Мізіковського, В.Ф. Палія, В.П. Савчука.

Вагомий внесок у розвиток управлінського обліку здійснили такі вітчизняні науковці як С.Ф. Голов, Л.В. Нападівська, М.Г. Чумаченко, Ф.Ф. Бутинець, О.В. Карпенко, В.С. Лень, О.В. Лишиленко, М.С. Пушкар, В.В. Сопко.

Незважаючи на те, що інтерес до проблем управлінського обліку очевидний, далеко не завжди серед фахівців можна спостерігати єдину думку щодо визначення сутності поняття «управлінський облік». Слід звернути особливу увагу на те, що система управлінського обліку виходить за межі бухгалтерського обліку і охоплює елементи планування, контролю, аналізу, оцінки. Поряд з тим, дуже мало уваги в своїх працях вітчизняні науковці приділяють управлінському аналізу.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку між управлінським обліком і управлінським аналізом та визначення місця останнього в обліково-аналітичному забезпеченні прийняття рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управлінський аналіз, на думку ряду вчених, є складовою частиною управлінського обліку, що виражається у визначенні ними поняття «управлінський облік», згрупованого в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення управлінського обліку як системи, що включає в себе управлінський аналіз

№ з/п	Автор (джерело)	Визначення
1	Національна асоціація бухгалтерів США [13]	Управлінський облік це процес ідентифікації, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтеграції та передачі фінансової інформації, що використовується управлінським персоналом для планування, оцінки та контролю за виробничою діяльністю та ефективністю використання ресурсів
2	Бухгалтерський словник [11]	Під управлінським обліком рекомендується розуміти «діяльність пов'язану з підготовкою інформації для керівництва підприємства; істотну частину управлінського обліку складають облік і аналіз витрат (собівартості)»
3	Бутинець Ф.Ф. [2]	Під управлінським обліком розуміють процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки і контролю всередині підприємства
4	Голов С.Ф. [4]	Управлінський облік є процесом виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки і контролю всередині організації та для забезпечення відповідного підзвітного використання ресурсів
5	Хорнгрен Ч.Т. і Фостер Дж. [13]	Управлінський облік – це ідентифікація, вимірювання, систематизація, аналіз, розкладання, інтерпретація і передача інформації, необхідної для управління будь-якими об'єктами
6	Шеремет О. Д. [12]	Управлінський облік – підсистема бухгалтерського обліку, яка в рамках одного підприємства забезпечує його управлінський апарат інформацією, що використовується для планування, власне управління та контролю за діяльністю підприємства. Цей процес включає виявлення, вимірювання, збір, аналіз, підготовку, інтерпретацію, передачу і прийом інформації, необхідної управлінському апарату для виконання його функцій
7	Керимов В. Е. [6]	До поняття «управлінський облік» відноситься не тільки система збору та аналізу інформації про витрати підприємства, але і система управління бюджетами (тобто планування), а також система оцінки діяльності підрозділів, тобто у більшій мірі управлінські, ніж бухгалтерські технології

Джерело: [2; 4; 6; 11; 12; 13]

Деякі вчені не присвоюють аналітичну функцію управлінському обліку, їх думки представлені у таблиці 2.

Як видно із наведених таблиць 1 та 2, існує дві точки зору:

- управлінський аналіз – частина системи управлінського обліку (одна з функцій управлінського обліку);

- управлінський аналіз не є елементом управлінського обліку і, отже, утворює свою систему.

Загалом, об'єднавши думки першої групи вчених, можна побудувати узагальнюючу схему управління підприємством, в якій процес прийняття управлінського рішення повинен виглядати наступним чином (рис. 1).

Чумаченко М.Г. стверджує, що основною функцією управлінського обліку є складання попередніх кошторисів затрат, оперативне виявлення відхилень від кошторисів, систематичний аналіз витрат виробництва і варіантів управлінських рішень на базі оцінки їх собівартості [14].

На думку Вахрушиної М.А. [3], управлінський аналіз займає особливе місце в обліковому просторі, під яким слід розуміти бухгалтерський облік в широкому сенсі слова, присутній і «супроводжуючий» управління на всіх його стадіях. Основні завдання управлінського аналізу представлені на рисунку 2.

Таблиця 2

Визначення поняття «управлінський облік»

№ п/п	Автор (джерело)	Визначення
1	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [10]	Управлінський (внутрішньогосподарський) облік – це система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством
2	Нападовська Л.В. [7]	Управлінський облік можна охарактеризувати як інтегровану систему підготовки й забезпечення різних рівнів управління інтерпретованою відповідним чином інформацією для ефективного планування, контролю та прийняття управлінських рішень
3	Друрі К. [5]	Управлінський облік – це надання особам в самій організації інформації, на основі якої вони приймають більш обґрунтовані рішення і підвищують ефективність і продуктивність поточних операцій
4	Палій В.Ф. [9]	Управлінський облік – це не тільки спостереження і узагальнення поточних даних це, насамперед, система внутрішнього оперативного управління
5	Вахрушина М.А. [3]	Управлінський облік можна визначити як самостійний напрям бухгалтерського обліку організації, який забезпечує її управлінський апарат інформацією, використовуваною для планування, управління, контролю і оцінки організації в цілому, а також її структурних підрозділів
6	Николаєва О.Е. Шишкова Т.В. [8]	Управлінський облік охоплює всі види облікової інформації для внутрішнього використання керівництвом на всіх рівнях управління підприємством

Джерело: [3; 5; 7-10]

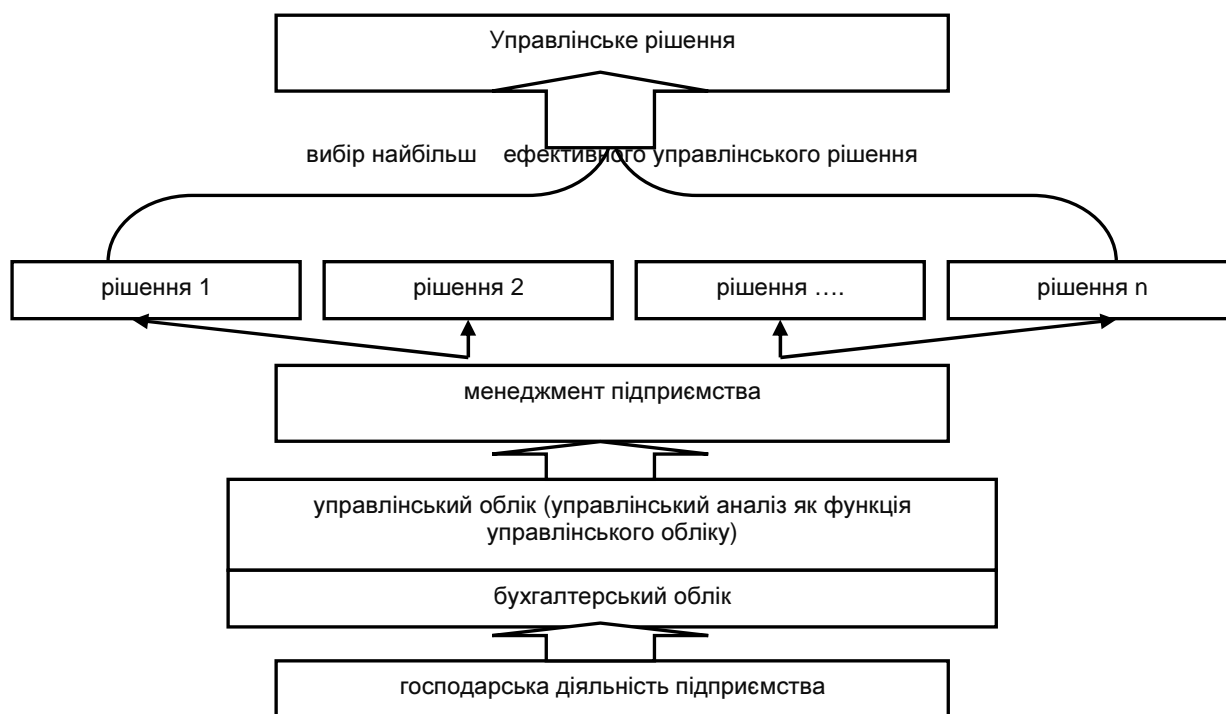


Рис. 1. Процес формування управлінського рішення

Джерело: [8]

Таким чином, управлінський аналіз це проміжний етап управління підприємством, об'єктом якого є минула і майбутня діяльність сегментів бізнесу, інформаційною базою – дані, зібрані в системі управлінського обліку, призначені для аналітичної підтримки управлінських рішень.

Виконання цих завдань слід покласти на підсистеми бухгалтерського обліку, якими є різні види обліку (фінансовий, податковий, управлінський), управлінський аналіз, який складається також з ряду підсистем (внутрішні: ретроспективний, оперативний, перспективний аналізи), і економічний аналіз.

Обліково-аналітичний простір замикається бухгалтерським обліком як всеохоплюючою системою. Управлінський аналіз, будучи її частиною, підпорядковує собі управлінський облік як свою

підсистему, яка є інформаційною базою. Графічно обліковий простір з усіма його елементами представлено на рисунку 3.



Рис. 2. Взаємодія управлінського обліку й управлінського аналізу

Джерело: [3]

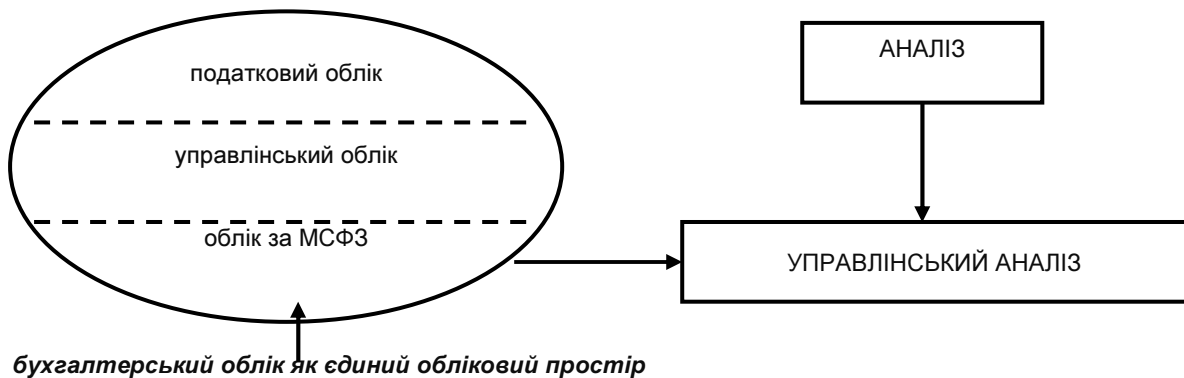


Рис. 3. Місце управлінського аналізу в обліковому просторі

Джерело: [7]

Аналіз є центром потоків різної інформації, який складається з економічного та управлінського аналізу. В літературних джерелах економічний аналіз класифікується за рядом ознак. Однією з них є управлінський, при якому етапу попереднього управління (планування) відповідає перспективний (прогнозний) аналіз, етапу оперативного управління – оперативний аналіз і заключному (контрольному) етапу управління – поточний (ретроспективний) аналіз. При цьому детально розглядаються сутність, цілі, а також завдання перспективного аналізу і наголошується, що «розвинена ринкова економіка породжує потребу в диференціації аналізу на внутрішній управлінський і зовнішній фінансовий».

Бабаєв Ю.А. стверджує, що для ефективного управління виробничою діяльністю одного економічного аналізу недостатньо і лише «при повній єдності економічного і оперативного аналізу можна

всебічно вивчити роботу підприємства ... і визначити перспективи його подальшого розвитку» [1].

Оперативний аналіз є підсистемою управлінського аналізу, завдання якого полягають в тому, щоб, отримуючи щодня відомості про господарські процеси, про рух тих чи інших матеріальних цінностей і негайно піддаючи всі ці дані аналітичній обробці, виявляти найбільш суттєві відхилення від запланованих розмірів, давати їм оцінку з точки зору впливу на очікуване виконання планових і директивних завдань. Крім оперативного аналізу, управлінський облік інтегрує внутрішній ретроспективний і перспективний аналізи, які, відповідно, визначають ефективність виробничо-господарської діяльності шляхом зіставлення витрат і результатів по різних об'єктах обліку в різних часових інтервалах і готують корисну інформацію для прийняття рішень, спрямованих у майбутнє.

Основною відмінністю управлінського аналізу від економічного є об'єкт його дослідження – минулі і майбутні результати функціонування сегментів підприємницької діяльності.

Сегмент є основною інформаційною одиницею управлінського обліку, виділеною для отримання звітності та прогнозу інформації. Відповідно від того, яким чином вирішується на підприємстві проблема сегментації бізнесу, залежить подальше функціонування всієї системи управлінського обліку, в тому числі і успішність проведення управлінського аналізу.

Обраний підприємством підхід до сегментації бізнесу позначиться на тому, наскільки якісною і придатною для цілей управління виявиться інформація, зібрана в системі управлінського аналізу. У зв'язку з цим, питання про сутність сегментів, порядку їх формування і класифікації для цілей проведення управлінського аналізу заслуговує особливої уваги.

Сегментація бізнесу, перш за все, повинна створити передумови для реалізації в системі управління організацією двох найважливіших функцій: планово-аналітичної та контрольної-мотиваційної. Це вимагає позиціонування окремих складових підприємницької діяльності в двох координатах – в якості інформаційних і організаційних сегментів бізнесу. Інформаційні сегменти відрізняються надзвичайною різноманітністю, і їх природа визначається індивідуальними особливостями, стратегією фірми.

Поділ бухгалтерського обліку на фінансовий і управлінський дає підставу застосовувати аналогічний підхід до класифікації аналізу по відношенню до підприємства на фінансовий (зовнішній) і управлінський (внутрішній). Основним завданням фінансового аналізу, який використовує в якості інформаційної бази публічну звітність, є оцінка фінансового стану і виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування комерційного підприємства в цілому.

Управлінський аналіз проводиться на основі конфіденційної внутрішньої інформації і дозволяє оперативну оцінити досягнуті результати, визначити ефективність діяльності окремих структурних підрозділів, оперативно використовувати отриману інформацію в управлінських цілях.

Основна мета управлінського аналізу – орієнтація управлінського процесу на досягнення цілей, що стоять перед підприємством. Значення управлінського аналізу дуже велике для підприємства. Саме він є сполучною ланкою між обліком і менеджментом, частково включаючи і їх функції:

- сервісну (надання необхідної інформації для управління);
- функцію прийняття рішень (керуюча функція);
- внутрішній контроль на підприємстві.

Всі ці функції орієнтовані на досягнення мети, кінцевого результату діяльності підприємства. Інформація повинна містити задані (планові, нормативні) і фактичні показники, в тому числі відомості про відхилення, виявлені в процесі обліку. Керуюча функція реалізується з використанням даних аналізу відхилень, величини покриття і загальних результатів діяльності підприємства. Ця інформація необхідна для прийняття тактичних (оперативних) і стратегічних рішень.

Функція внутрішнього контролю зводиться до контролю економічної роботи як організації в цілому, так і її структурних підрозділів.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, управлінський аналіз необхідно розглядати як проміжний етап управління підприємством. Об'єктом аналізу є попередня, поточна та перспективна діяльність сегментів бізнесу, інформаційною базою – дані, зібрані в системі управлінського обліку, а також планово-нормативна база. До їх складу входять також відомості, акумульовані в інших блоках управлінського обліку – сегментарному обліку, плануванні та внутрішній звітності. Володіючи такою інформацією, можна оцінювати ступінь використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, будувати короткострокові прогнози поведінки витрат при різних обсягах виробництва. Управлінський облік і аналіз, як функції управління, формують обліково-аналітичне забезпечення прийняття оптимальних оперативних, тактичних та стратегічних рішень.

Література

1. Бабаев Ю.А. Оперативный анализ результатов деятельности сельскохозяйственных предприятий [Текст] / Ю.А. Бабаев. – М. : Финансы и статистика, 1982. – 151 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посібник / Ф.Ф. Бутинець, Л.В.

Чижевська, Н.В. Герасимчук. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 448 с.

3. Вахрушина М.А. Управленческий анализ [Текст] / М.А. Вахрушина. – М. : ОМЕГА-Л, 2005. – 432 с.

4. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку [Текст] : монографія / С.Ф. Голов. – К. : ЦУЛ, 2007. – 522 с.

5. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри. -М.: "Аудит", 1994. -557 с.

6. Керимов В.Э. Бухгалтерский управленческий учет [Текст] : учебник для вузов / В. Э. Керимов. - 8-е изд., изм. и доп. - М. : "Дашков и К", 2011. - 484 с.

7. Нападівська Л.В. Управлінський облік : підруч. / Л.В. Нападівська. – 2-ге вид., доопрац та допов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 648 с.

8. Николаева О.Е. Управленческий учет: учебное пособие. [Текст] / О.Е. Николаева, Т.В. Шишкова. – М. : ИПБ-БИНФА, 2002. – 366 с.

9. Палий В.В. Счета управленческого учета [Текст] / В.В. Палий, В.Ф. Палий // Бухгалтерский учет. – 2001. – № 7. – С. 72-78.

10. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України : [від 16.07.99 р. № 996-XIV: [зі змінами та доповн.] – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua/>>.

11. Словарь бухгалтерских терминов: [сост. Сигел Дж., Шим Дж] / пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2001. – VIII, 408 с.

12. Управленческий учет: учебное пособие [Текст] / Под ред. А.Д. Шеремета. – 4-е изд М. Инфра-м, 2009. - 428 с

13. Хорнгрен Ч.Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект [Текст]; пер. с англ. / Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер ; под ред. Я.В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с.

14. Чумаченко М.Г. Управлінський облік потребує підтримки [Текст] / М.Г. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 5. – С. 3-7.

УДК 338.43:658

**Прокопчук О.А.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту ЗЕД
Житомирський національний агроекологічний університет**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Умови транзитивності економіки України визначають необхідність перегляду критеріїв ефективності функціонування підприємницьких структур стосовно дотримання ними принципів стійкого розвитку. Означена проблема є особливо актуальною для сільськогосподарських підприємств, специфіка діяльності яких ідентифікує потребу налагодження механізму подвійної адаптації до ринкових та природно-кліматичних умов. До того ж, макроекономічне середовище з огляду на нестабільність аграрної політики та набуття Україною членства у СОТ характеризується високим ступенем невизначеності, а, отже, забезпечення стійкого розвитку підприємств у галузі сільського господарства особливо потребує стратегічних засад планування діяльності на перспективу. За таких умов індикатором спроможності підприємств адаптуватися до зовнішніх мінливих чинників виступатиме рівень економічної стійкості як здатності ефективно використовувати підприємницький та виробничий потенціал.

Однак, наявність низки невирішених проблем, зокрема виснаженість ресурсного потенціалу та брак фінансово-інформаційної підтримки, низький рівень кваліфікації управлінського персоналу тощо не дозволяють більшості сільгосп підприємств самостійно підтримувати економічну стійкість. Створення належних умов для реалізації процесу забезпечення їх стійкості зумовлює необхідність розробки науково обґрунтованих концептуальних підходів, імплементація яких посилить здатність підприємств підтримувати у довгостроковій перспективі оптимальну збалансованість економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної справедливості. З огляду на це, системного дослідження потребують теоретичні та прикладні засади процесу забезпечення економічної стійкості